

Primăria
Municipiului
București

JAZZ ȘI MUZICĂ IMPROVIZATĂ ÎN BUCUREȘTI

ANALIZĂ DE
MIRCEA TIBERIAN

Realizată la comanda ARCUB,
în cadrul procesului de elaborare
a Strategiei Culturale a
Municipiului București (2015)

Realizat sub coordonarea

În domeniul jazz-ului și al muzicii improvizate, Bucureștiul dispune de o viață de concert de talia altor țări cu tradiție în domeniu, precum Polonia sau Cehia, având un număr mare de cluburi și spații dedicate acestor genuri muzicale și un public mult mai numeros și mai bine dotat financiar decât în alte părți. Multe instituții care sprijină jazz-ul își au sediul în Capitală, unde locuiesc și cei mai mulți dintre artiștii reprezentativi ai domeniului, ceea ce constituie un factor de atracție pentru tinerii muzicieni. În plus, Universitatea Națională de Muzică din București are o secție și un masterat destinate special acestui gen muzical. La toate acestea se adaugă și inițiative laudabile precum festivalurile și evenimentele de jazz care s-au impus, în ritm anual, la nivelul Capitalei.

Cu toate acestea, jazz-iștii autohtoni rămân în continuare slab valorizați. Genul este subfinanțat și se simte absența unor parteneriate public-privat. Nu există asociații profesionale, evenimentele sunt slab reflectate în media, lipsesc publicațiile de gen sau programe cultural-educative care să contribuie la profesionalizarea domeniului. Dacă Bucureștiul „importă” jazz în aceeași măsură ca alte capitale europene, prezența artiștilor autohtoni peste hotare și în proiecte internaționale este sporadică și mai puțin vizibilă. Pentru o mai bună dezvoltare a domeniului, se impun, printre altele, sporirea oportunităților financiare și de promovare, ridicarea nivelului de cunoștințe și a celui tehnic pentru tinerii artiști, prin susținerea unor activități cultural-educative și prin burse de studiu sau perfecționare, și integrarea mișcării artistice autohtone în viața muzicală internațională.

CONSIDERAȚII GENERALE

Artiștii din domeniul jazz-ului și al muzicii improvizate, deși puțini la număr, prin experiența pe care o au și prin natura polivalentă a practicii lor, devin adesea deschișători de drumuri, lideri de opinie, modele pentru ceilalți muzicieni, în special pentru cei creativi. Iată de ce, referitor la acest domeniu, viața de concert, activitățile discografice, editoriale, educative și reflectările lor în media au o importanță

socială ce depășește cu mult stricta raportare la statisticile de audiență sau aportul financiar în industrie. Rolul acestor artiști în viața muzicală este oarecum similar, făcând o paralelă cu lumea literară, cu cel al poezilor în raport cu realitățile și devenirile lingvistice. De aceea, el poate fi un indice important de luat în considerare pentru dezvoltarea culturală a unui areal anume.

PRINCIPALELE INSTITUȚII ȘI ORGANIZAȚII DE PE SCENA JAZZ-ULUI BUCUREȘTEAN

Instituții publice:

- Primăria Generală, prin Centrul Cultural al Municipiului București (ARCUB) – organizează anual festivalul Bucharest Jazz Festival și susține stagiunea de concerte Jazzaj;
- Ministerul Culturii și Cultelor, mai ales prin Administrația Fondului Cultural Național (AFCN) – a finanțat numeroase proiecte din aria jazz-ului: concerte, acțiuni educative, publicații de specialitate, discuri etc.;
- Institutul Cultural Român – sprijină și promovează proiecte de jazz și muzică improvizată în afara țării, mai nou și în interiorul ei;
- Centrul de Creație, Artă și Tradiție (Cre-art) al Primăriei București – a organizat în ultimul an mai multe concerte cu muzicieni de jazz;
- Universitatea Națională de Muzică București – secția „Compoziție Jazz/Muzică ușoară” și programul de masterat „Jazz și cultură muzicale pop”, unde studiază peste 60 de instrumentiști și cântăreți (cu o rată a absolvenței de 10 până la 15 studenți anual);
- Liceul de Muzică George Enescu – a înființat prima secție de jazz la nivel preuniversitar din România;
- Televiziunea Română – a produs în ultimii ani emisiunile „Unora le place” și „Noapte Indigo”, cu tematică de jazz;

- Radio România – transmite prin canalele Actualități, Cultural și Muzical câteva emisiuni săptămânale având ca tematică jazz-ul și muzica improvizată;
- Muzeul Național al Literaturii Române – a desfășurat vreme de mai mulți ani proiectele „*Serile de poezie și jazz*” (evenimente săptămânale) și „*Maratonul de jazz și poezie*” (eveniment anual).

Organizații și instituții non-guvernamentale

- Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România – are în componere secția „Jazz/muzică ușoară”, publică seria discografică „*Compozitori români de jazz*”, acordă premiul anual pentru jazz, sprijină festivaluri ce includ muzică improvizată și jazz;
- Uniunea de creație interpretativă a muzicienilor din România (UCIMR) – sprijină proiecte de jazz prin programul „*Oportunități la tine acasă*”;
- Teatrul Act – organizează „Stagiunea de jazz”, în colaborare cu Radio Romania Cultural;
- Godot Café Teatru și Teatrul Mignon – găzduiesc câteva concerte de jazz anual;

Cluburi de jazz cu activitate regulată (cel puțin un concert pe săptămână) sau cu prezență semnificativă în viața de concert la data prezentului raport:

Green Hours Jazz Cafe, JazzBook, Control Club, Art Jazz Club, La Scena, Jazzpong Social Club, Beat bar umanist.

Instituții internaționale cu sediul în București care susțin activități în aria jazz-ului:

Institutul Polonez, Centrul Cultural al Republicii Ungare, Institutul Goethe, Institutul Italian de Cultură, Institutul Francez, Institutul Cervantes, Ambasada Statelor Unite, Ambasada Israelului;

Cluburi cu activitate jazzistică mai restrânsă:

Lente, Serendipity, Aquarela, La Bordei.

PRINCIPALELE EVENIMENTE CARE REPREZINTĂ DOMENIUL ÎN BUCUREȘTI

- *Bucharest Jazz Festival* – eveniment anual desfășurat la începutul lunii iulie și organizat de ARCUB;
- *Green Hours Jazz Fest* – eveniment anual planificat la sfârșitul lunii mai și organizat de clubul Green Hours Jazz & Theater SRL;
- *Bucharest international jazz competition*, în cadrul Europa Fest – eveniment anual programat la începutul lunii mai și organizat de JM Events;
- Festivalul *Jazz in Church* – eveniment anual planificat la începutul lunii aprilie și organizat de Jazz.ro;
- *Jazzaj* – stagiune de concerte cu caracter regulat, organizată de ARCUB;
- Concerte de muzică improvizată desfășurate în cadrul festivalului de muzică nouă „*Săptămâna muzicii noi*” (SIMN), organizat anual, la sfârșitul lunii mai, de Uniunea Compozitorilor și Muzicologilor din România (organizator principal);
- Concerte de muzică improvizată și *live electronics* în cadrul *Rockolektiv* – festival anual de muzică electronică și arte conexe planificat în luna aprilie și finanțat Shape platform – și în cadrul *Innersound* – festival anual desfășurat în septembrie și organizat de Opus Association;

- *Solstice Festival (The students play jazz)* – festival de jazz studențesc, un eveniment anual desfășurat în luna iunie și organizat de Universitatea Națională de Muzică și Clubul Green Hours;
- *Jazz Syndicate Live Sessions* – o serie de concerte desfășurate la Sala Radio și organizate de saxofonistul Costin Roșu;
- *International Jazz Day* – concerte corelate dedicate acestei zile (30 aprilie). Organizatori: cluburile Jazz Pong, Jazz Book, La Scena și Green Hours;
- Concerte cu caracter neregulat desfășurate la Sala Radio sau Sala Palatului – printre invitați s-au numărat grupurile Oregon, Hiromi Uehara trio, Avishai Cohen, Brad Mehldau. Ele au diferiți organizatori privați, dintre care, în ultima vreme, mai activ mi se pare compania *Twin Arts*;
- Sute de concerte și proiecte muzicale desfășurate de-a lungul anului în cluburile mai sus-menționate și în alte spații neconvenționale.

MOBILITATE CULTURALĂ ȘI RELEVANȚĂ LA NIVEL INTERNAȚIONAL

Dacă în domeniul „importului” de muzicieni și evenimente muzicale situația este comparativă cu cea din alte capitale est-europene, prezența artiștilor autohtoni peste hotare este sporadică și mai puțin vizibilă. Cu excepția câtorva muzicieni, majoritatea stabiliți în afara țării, ceilalți au mai puține șanse să colaboreze cu artiști consacrați pe piața internațională, adică să realizeze proiecte cu impact în mediul jazzistic de mare expunere și să le fie asigurată astfel o activitate regulată în viața de concert.

Lăudabile sunt inițiativele promovate de Bucharest Jazz Festival și parțial de Festivalul de la Gârâna, care încearcă fie să le dea unor muzicieni români șanse de a-și realiza proiecte mai

ambicioase, fie să-i plaseze pe aceștia în grupuri multinaționale cu o anumită orientare stilistică. În această direcție sunt de menționat și acțiunile ICR în domeniul jazz-ului, numeroase și de calitate, dar, din păcate, adesea neintegrate în stagiunea de concerte a orașelor unde s-au desfășurat.

Pe piața de discuri se manifestă aceeași tendință: muzicienii români apar prea rar în proiecte internaționale.

Disponem așadar de o viață de concert la nivelul altor țări cu tradiție (Polonia, Cehia), dar muzicienii sunt mai slab valorizați, din cauza unor carențe manageriale manifestate atât la nivel de stat, cât și la nivelul sectorului privat.

LIPSURILE DE PE SCENA JAZZ-ULUI

Domeniul muzicii jazz se confruntă cu o serie de carențe ce împiedică valorizarea corespunzătoare a resurselor umane:

- Absența unor parteneriate între promotori, organizatori de festivaluri, asociații de muzicieni, contacte care să favorizeze circulația artiștilor în două sensuri, nu numai către România;
- Lipsa unei relații firești între actorii privați și ordonatorii de credite din spațiul cultural, atât la nivel de stat, cât și local. Parteneriatele public-privat, care funcționează eficient în alte țări, sunt aproape absente; mă refer în special la finanțarea unor proiecte artistice desfășurate în cluburile cu tradiție și cu activitate dinamică recunoscută în cadrul comunității;
- Absența unor programe cultural-educative care să privească desfășurările pe termen lung și nu neapărat efectul imediat (cu excepția seriei de concerte Jazzaj susținută de ARCUB). Aceste programe pot fi sub formă de: stagioni de concerte *artist in residence*, *workshop-uri*, *clinics* în domeniul *management-ului muzical* și al *self-management-ului* artiștilor;

- Absența unor asociații profesionale care să reprezinte interesele muzicienilor și producătorilor din domeniu. Se manifestă o lipsă de coagulare a intereselor și de coordonare a factorilor activi.
- Slaba reflectare în media a evenimentelor.

DIRECȚIILE SPRE CARE AR TREBUI SĂ SE ORIENTEZE DOMENIUL

- Sprijinirea artiștilor deja consacrați, dar prea puțin cunoscuți în afara țării, prin proiecte internaționale și promovare;
- Ridicarea nivelului de cunoștințe și a celui tehnic pentru tinerii artiști, prin susținerea activităților cultural-educative și prin burse de studiu sau perfecționare;
- Integrarea mișcării artistice autohtone în viața muzicală internațională, prin sincronizarea cu tendințele actuale, cu preocupările artiștilor contemporani și cu noile modalități de expresie ale actualității;
- Pregătirea actorilor (artiști, promotori etc.) pentru confruntarea cu noile situații specifice fenomenului cultural contemporan;
- Valorificarea în jazz și muzică improvizată a specificului muzical est-european și românesc. Aceasta se poate face pe cel puțin trei planuri: muzicile tradiționale, culturile muzicale pop și școala națională de compoziție, ultimele două atingând în secolul trecut un nivel înalt, dar din păcate puțin exploatat;
- Deschiderea spre zone multiple ale fenomenului cultural contemporan: interdisciplinaritate, spații neconvenționale, intervenții în social, conectarea cu alte activități, cum ar fi turismul.

CONSTRÂNGERI ȘI BLOCAJE ADMINISTRATIVE ȘI LEGISLATIVE

- Subfinanțarea actului cultural (a se vedea reducerile bugetare de la AFCN și ICR) și a celui educativ (diminuarea până la aneantizare a fondurilor pentru investiții în învățământ);
- Polarizarea finanțărilor, și așa insuficiente, spre domenii favorizate, unde banilor bugetari li se adaugă cei pentru proiecte punctuale, activitățile suprapunându-se adesea;
- Modalitățile greoaie și târzii de finanțare a proiectelor;
- Lipsa de transparență a unor instituții în repartizarea fondurilor;
- Lacunele mult semnalizate ale legii sponsorizării, între care: limitarea sponsorizărilor la un quantum prea redus și nediferențierea reducerilor de impozitare în raport cu destinația sponsorizării;
- Supraimpozitarea fondurilor obținute din bilete și din alte surse alternative de finanțare a unor acte culturale;
- Lacunele legii drepturilor de autor și a drepturilor conexe, între care: 1) Faptul că încălcarea ei nu reprezintă caz penal; drept urmare, recuperarea banilor se face prin lungi și numeroase procese civile. 2) Colectorii de drepturi sunt mai mulți și fac repartizarea fondurilor încălțită și netransparentă; mă refer în special la asociațiile de drepturi de autor mai mici;

- Repartiția netransparentă și chiar discreționară a logisticii și locațiilor gestionate de unele instituții publice. A se vedea situația sălilor de spectacol bucureștene, cu logistica și personalul aferente. Un exemplu concludent este dispariția aproape totală din viața de concert a Capitalei a uneia dintre cele mai bune și cunoscute săli destinate muzicii, „Auditorium” (fosta Sală mică a Palatului), în administrarea Muzeului Național de Artă al României, acest fapt petrecându-se fără ca managementul să răspundă de propria ineficiență;
- Taxarea nediferențiată a unor cluburi cu profil artistic și a celor cu profil eminent comercial, deși câștigurile primelor sunt diminuate de activitățile culturale și de investiții în materiale și logistică; mai ales dacă acestea își propun să și țină sus ștacheta calității;
- Trecerea ICR din subordinea Președinției în cea a Senatului, situație care a depersonalizat financiar responsabilitatea bunei funcționări, transferând-o integral pe umerii direcțiunii, ce beneficiază de o independență limitată.

MODALITĂȚI DE FINANȚARE ALTERNATIVĂ

Deși acest domeniu este destul de prost reprezentat în cazul jazzului și al altor genuri muzicale alternative, așa semnala totuși două cazuri de finanțare alternativă cu influență pozitivă, manifestată pe termen lung: 1) Colaborarea cu instituturile culturale străine ale căror

reprezentanțe se găsesc în Capitală (acestea au fost listate mai sus în rândul instituțiilor internaționale care sprijină jazz-ul); 2) Folosirea eficienței a turismului cultural în cadrul festivalului de jazz de la Gârâna.

JAZZ-UL ȘI PROIECTUL DE DEZVOLTARE A BUCUREȘTIULUI

O proiecție a modului strategic în care ar putea fi susținut domeniul de către proiectul de dezvoltare a Bucureștiului:

- Păstrarea punctelor tari, precum festivalul Bucharest Jazz Festival, care este reprezentativ pe plan internațional și important pentru publicul larg;
- Crearea și/sau susținerea unor manifestări cu anvergură financiară mai mică, dar care promet rezultate pe termen lung: festivaluri mici, stagiuni de concerte cu caracter periodic, comisionări de proiecte și lucrări muzicale;
- Crearea unui fond de susținere pentru manifestări de anvergură financiară mai redusă, dar care pot stimula inițiativele artistice ale muzicienilor – turnee, sesiuni de înregistrări, albume, *workshop-uri*, contacte internaționale (este ceea ce face ICR, dar deocamdată aleatoriu);
- Înființarea unui *centru național de creativitate muzicală* după modelul Centrului Național al Dansului. Acesta ar sprijini genuri deocamdată neinstituționalizate, precum *jazz-ul*, *muzica improvizată*, *compoziția de muzică contemporană*, *diferite producții muzicale neintegrabile în culturile pop și care au componentă creativă*, *genuri de interferență cu alte muzici – happenings*, teatru muzical etc. Aceste genuri, deși au o rezonanță mai redusă în rândul publicului larg, reprezintă partea cea mai vie și mai creativă a vieții muzicale, fără de care aceasta poate fi sortită să rămână cantonată în zona banalului sau a mimetismului;
- Susținerea actorilor privați de pe piață, în special a cluburilor cunoscute ce organizează concerte periodice;

- O mai bună coordonare între actorii culturali cei mai activi în materie de proiecte și calendarul acestora;
- Accesarea fondurilor europene cu destinație culturală;
- Sprijinirea legăturilor între actanții din Capitală și asociațiile și rețelele culturale importante de profil din afara țării. Dintre acestea enumăr: Europe Jazz Network (EJN), Internațional Association for Jazz Education (IAJE), The Norwegian Jazz Forum, Association of Norwegian Jazz Musicians;
- Sprijinirea proiectelor interdisciplinare – „Poezie și jazz” (organizat de Muzeul Național al Literaturii României, cu o tradiție de peste 10 ani), „Jazz and cinema”, colaborări cu Centrul Național al Dansului, alte acțiuni multimediale;
- Conectarea activităților artistice cu zona educativă prin acțiuni punctuale (ateliere/laboratoare, *workshop*-uri, conferințe, *panels*) sau prin colaborarea cu instituțiile de învățământ ce posedă secții de specialitate, cum ar fi Universitatea Națională de Muzică București;
- Sprijinirea unor publicații de gen (un exemplu pozitiv a fost implicarea AR-CUB în apariția revistei *Jazz compas*, inițiativă momentan suspendată din cauze necunoscute mie).

ANALIZĂ SWOT

➤ PUNCTE TARI

- În București funcționează un număr mare de cluburi și spații unde se cântă jazz;
- Capitala găzduiește un public mult mai numeros decât în alte părți;
- Potențialul financiar al plătoritorilor de bilete este mai ridicat în București;
- Cei mai mulți dintre artiștii reprezentativi ai domeniului locuiesc în Capitală, ceea ce constituie un factor de atracție pentru tinerii muzicieni;
- Pentru practicieni, oportunitățile artistice sunt mai numeroase și mai bine remunerate, atât cele de jazz, cât și cele de altă natură;
- În București se pot găsi sponsori cu potențial economic superior;
- Reflectarea acțiunilor în media centrală este mai directă;

- Capitala posedă singura secție de învățământ de specialitate, în cadrul Universității de Muzică, o importantă pepinieră de muzicieni;
- Numeroase instituții care sprijină jazz-ul își au sediul în București;
- Primăria Municipiului București are, prin AR-CUB, o instituție în ale cărei programe jazz-ul ocupă un loc foarte important;
- Artiștii se raportează la scena europeană și au început să realizeze proiecte cu participare internațională;
- Prin numărul mare de instituții artistice, se favorizează interferențele între arte;
- Atrăși de avantajele pe care le oferă Capitala, numeroși muzicieni s-au mutat în ultimii ani în București, din provincie, ridicând nivelul calitativ al interpretărilor.

➤ PUNCTE SLABE

- Subfinanțarea genului și tarifele mici din cluburi reprezintă factori demotivanți pentru muzicieni;
- Adesea, mijloacele tehnice sunt mult sub cerințele internaționale, mai mult din neștiință și nepăsare decât din pricina dificultăților financiare. Un exemplu: lipsa acută a pianelor de calitate din instituțiile culturale și turistice (hoteluri etc.);

- Muzicienii sunt prost informați, accesul lor la surse viabile fiind limitat, iar asta se reflectă în calitatea *performance*-urilor autohtone, din punct de vedere stilistic și tehnic;
- Din varii motive, inițiativele muzicienilor sunt sporadice și conjuncturale, desincronizate față de ceea ce se întâmplă în spațiul european;

- Aspectul cel mai deranjant este nivelul jalnic al *performance*-urilor promovate de media și întâlnit adesea în viața de concert. Totala confuzie a valorilor artistice conduce la o lipsă cronică de gust. Aceasta atrage cu sine o gravă și rapidă deprofesionalizare a muzicienilor din toate genurile;

- Diferența de potențial financiar dintre România și majoritatea țărilor europene blochează mobilitatea artiștilor.

➤ OPORTUNITĂȚI

- Bucureștiul începe să devină prezent pe harta turistică a Europei;
- Relativa stabilitate economic-financiară atrage muzicieni străini către capitala României;
- Publicul larg e mai informat prin oportunitățile numeroase care îi sunt oferite;
- Audiențele cresc la modul general;

- Am menționat la capitolul „direcțiile spre care ar trebui să se orienteze domeniul” și alte oportunități oferite de Capitală;
- Relația cu autoritățile este mai firească și mai detensionată decât acum un deceniu, datorată în bună măsură unei profesionalizări a administrației și unei deschideri spre colaborare.

➤ AMENINȚĂRI

- (Acestea sunt mai mult de ordin general și țin de direcția spre care se îndreaptă, din păcate, societatea românească și nu numai ea)
- Pierderea prin emigrare a talentelor educate;
- Ocultarea și pauperizarea personalităților artistice autentice prin ignoranță și lipsă de gust;
- Apariția unor generații care suferă de incultură acută de pe urma deficiențelor sistemului educațional;

- Promovarea fără scrupule a nonvalorii în așa-zisul *show-biz* autohton;
- Dominația totală a economicului în sfera artistică;
- Importanța tot mai redusă a elementului cultural în viața socială.

BIOGRAFIE

Mircea Tiberian (n. 1955) este compozitor și pianist de jazz cu o vastă activitate concertistică ce se întinde pe patru decenii și include peste 20 de albume discografice apărute sub nume propriu. Experiența artistului s-a extins și spre aria pedagogiei, fiind actualmente profesor la Universitatea Națională de Muzică din București, fondatorul și coordonatorul secției de Compoziție Jazz Muzică Pop. Pe lângă

volume de specialitate precum Tehnica Improvizăției în muzica de jazz, Mircea Tiberian a scris și cărți ce tratează fenomenul muzical în general: *Notes on music and music notes*, *Cartea de Muzică*, *Jazz Inside out* și *Sunetul de referință*, cea mai recentă fiind *Domeniul muzical - o lume cu patru dimensiuni*. Mircea Tiberian a fost curatorul Bucharest Jazz Festival între 1999-2004 și 2007- 2008.